

Onder de Panamahoed

'Niet fotograferen, alstublieft!' De suppoost keek er enigszins verbolgen bij. De zoveelste die hij terecht moest wijzen. Hij besloot een keurige man, witte Panama hoed op en gestoken in een mooi en duur lichtblauw pak met een choker losjes om de hals geknoopt in de open boord van zijn linnen bloes. Het was die dag zonnig buiten. De man keek enigszins verstoord op en vroeg 'En als ik er voor betaal?' Hij stond een paar rijen voor me naar een schilderij te kijken op de Jeroen Bosch-tentoonstelling in, waar anders, Den Bosch. Een prachtige tentoonstelling met veel te veel publiek. De deftige man in kwestie stond met zijn neus en lens bovenop het kleine ronde schilderij en was niet

tevreden met de opmerking van de suppoost dat ook betaling niet zou baten. Fotograferen was verboden. Het stond al bij de ingang van de expositie. 'Misschien koop ik het ding wel', mompelde hij bozig voor zich uit en liep geërgerd door naar het volgende schilderij, daarmee plaatsmakend voor mij zodat ik het schilderij beter kon bekijken. De man had een detailfoto gemaakt, zag ik nu, van 'De zeven hoofdzonden'. Hij had zijn toestel gefocust op 'Avaritia'. De hoofdzonden zijn in dit schilderij gegroepeerd rond een cirkel die Gods oog symboliseert en waaromheen in het Latijn staat geschreven: Cave cave, D(omin)us videt (Pas op, pas op, de Heer ziet alles!). De suppoost trouwens ook, het gewone publiek een stuk minder.

Avaritia is de Latijnse benaming voor hebzucht, het verlangen naar macht, geld, rijkdom of bezittingen. Met dit laatste wordt vooral het exclusieve recht op een zaak geclaimd, bijvoorbeeld een schilderij van Jeroen Bosch. De misdragingen die hieruit voortkomen zijn ontrouw, verraad, omkoping en diefstal. Ze ontstaan door geweld, manipulatie of de autoriteit van de zondaar, met of zonder Panamahoed. Mammon is de enig aanbeden god. De moraal- je voorstelling van goed en kwaad- is grotendeel afwezig.

Buiten kwam ik de man met hoed weer tegen. Hij stond in het zonnetje op het prachtige pleintje voor het museum te keuvelen met een vrouw, een sterk opgemaakte, platinablonde dame van ver beneden zijn leeftijd. Haar boezem stak pront vooruit, die van de man fier. Ze hadden het getroffen met zichzelf en keurden verder niemand een blik waardig. Kennelijk stonden ze te wachten op vervoer, want een ogenblik later kwam een rode, open Bentley voorrijden waar ze ostentatief instapten. Ik was even getuige van een zelfgeschapen beau monde.

De rijken van deze wereld maken hun eigen paradijs op aarde. Daarvoor vluchten ze naar bijvoorbeeld Panama en heus niet alleen om er een fraai hoofddekseel aan te schaffen. Want wat ze daar uitspoken, staat uitgebreid in de Panama Papers. De Panama Papers gaan vooral over de rijkste 1 procent van de wereld, die een ongekende macht heeft en die zich via de brievenbusconstructies onttrekt aan de politieke gemeenschap. De stukken laten ook zien hoe wijdverbreid de vernuftige varianten van belastingontduiking zijn en hoe het bezit van vele miljarden voor de fiscus onder de Panamahoed gehouden wordt. Door diverse ethici en filosofen wordt het gezien als een bom onder het sociaal contract, een politieke, financiële en sociale samenleving berustend op afspraken tussen burgers over hoe ze elkaar bijstaan en hoe ze daar naar vermogen aan bijdragen, bijvoorbeeld door geld te storten in een centrale pot waar ze die samenleving van kunnen betalen. Welvaart en welzijn

voor iedereen, een sociale rechtstaat waar dus naar evenredigheid belasting voor wordt geheven en betaald. Als je dat stelsel ontduikt of omzeild middels mazen in de wet, pleeg je contractbreuk. Want dat was de (intentie van de) afspraak namelijk niet. Een ernstige contractbreuk, want het zet onze samenleving op zijn kop.

We hebben veel te verliezen: een grote mate van welvaart, welzijn, stabiliteit en onze relatief grote sociale vrede. 'Als blijkt dat de superrijken zich aan hun verplichting onttrekken, zichzelf buiten de samenleving plaatsen, waarom zou een revolutie dan niet legitiem zijn?', heb ik een hooggeleerde filosoof al horen beweren. Inderdaad, wat houdt ons tegen? Beschaving?

De onrust over de Panama Papers komen niet uit de lucht vallen. Thomas Piketty liet in zijn boek over het hedendaags kapitalisme al zien dat de ongelijkheid in de wereld schrikbarend toeneemt. Er gaat steeds meer naar de bezitters van kapitaal, en almaar minder naar hen die arbeid verrichten en waarde toevoegen. Dat zet kwaad bloed.

We zien het nu aan de verontwaardiging over de Panama Papers: economie en vermogensverdeling zijn niet los te zien van politiek en moraal. En dat laatste ontbreekt bij de superrijken die zich isoleren van de samenleving, die ook voor hen de wegen aanlegt waar ze met hun rode Bentley's over kunnen rijden, die musea voor iedereen toegankelijk maakt, de scholen betaalt waar de blonde bimbo's hun algemene ontwikkeling nog wat bij kunnen spijkeren, en die voor goede gezondheidszorg zorgt wanneer de borstvergroting begint te lekken.

Toen de man met de hoed vertrokken was, ben ik even teruggegaan om nog eens goed naar het schilderij over de zeven hoofdzonden te kijken. Na wat dringen zag ik, toen ik weer met mijn neus op het doek stond, dat Jeroen Bosch om de zeven hoofdzonden de dood, het laatste oordeel, de hemel en de hel geschilderd had. De vier laatste dingen die mensen wacht. God ziet wat het lot van ieder uiteindelijk is. Vijfhonderd jaar geleden dacht men er zo over. Hoe denken we er nu over?

Gijs van Elk

Voorzitter CRR